

disszonancia által lehetséges alkotás. A konz. nem egyéb megértett disszonanciánál” (vö.: József Attila: *Egy Bartók-tanulmány vázlatja*). Részben azért, mert a dissz. sosem fogalmazódik át léhán, engedékenyen a konz. tartományába. Pedig a konzonancia/harmónia *ideája* nem idegen a *Rastignac*, az *InEdith*, a *Dirádó* poétájától. Leegyszerűsítéssel szólva: Csokonai Attila a diszharmóniát a sorokra, a harmóniát (*harmóniát...*) a sorvégekre, összecsengésekre bízta. Kaptunk példát más rímre (belső rímre, alliterációra stb.) is. A rímelés a fő rendteremtő, katalizáló versem. A legszuverénebb lírikusi jellemző a rímvilág Csokonai-copyrightja. Különösen emlékeztetek a szülőhely utcanév- és mikroemlék-versei, illetve Budapest-, Theresia Város” kis himnuszai, a városrész- és utcaversek: „Páros oldal a Szinyei / A páratlan a Merse...”; „A szabadelmű nemzedék / Nemzetes Vörösmarty / Csengery Eötvös jelmezét / Csomagoljátok majd ki” – *Száz sor*. (A *szabadelmű* valószínűleg nem félrenyomatás. Jobban illik Csokonai lírájához a szabad elme, mint a szabad elv. Ha hiba, akkor vállalható, szótermő hiba. Egy *hapax legomenon* a nem kevés között.)

„Bábszínház művház múzeum / Mozbiban adnak filmet...” – haladhatnánk tovább a terézvárosi körsétán. Csokonai Attila erősen kötődik a filmhez, filmművészethez. Filmként látja, filmekben látja a 20. századot. (2006-ban a *Dirádó* első sajtóbemutatója is egy moziban volt, a Vörösmarty Filmszínházban.) Rengeteg a filmes utalás, a filmipari szakszó, a filmcím, a rendezőnév – Buñuel-től a méltán elfeledett bolgár partizánfilmig. Csokonai Attila egész költői alkotásmódja képszerű – ezúttal nem a költői kép fontosságával, választékoságával összefüggésben érte a kifejezést. A *Filmkép* – a rémes című *Sors-líra, nihil, al(i)ud(j)* betétje –, az Andrzej Wajda és a *Menyegző* ihlette kis vers val erről többek között. A központosatlan verssorok a kötet számos helyén sokszor érződnek sorozatfelvételek katintásainak, a 8 mm-es kamera *rögzítete* sajátos mozgóképnek. E benyomást a részletesebb poétikai és grammatikai elemzés igazolhatja. Csokonai költőként *mozizik* a 20. század nevű moziban, mely ma is nyitva tart, bár funkcióit részint az élmények, események és konklúziók videokölcsönzője vette át.

Alexandre Astruc francia kritikus, több újhullámos rendező vezette be a filmesztétikába a *camera stylo*, a *kamera-töltőtoll* fogalmát: a filmfelvevőgépet a filmkészítőnek olyan természetességgel kell forgatnia, mint írónak a tollat. Csokonai Attila a töltőtoll javított(-rontotta) könyvcímlappal a *Dirádó* (film)plakátját

ragasztotta a költészet hirdetőoszlopára. A költői toll úgy működik, mint a kamera.

A kép hű. Pereg.

(Fekete Sas Kiadó, 2006)
Tarján Tamás

„Ez a világ már aligha lakható...”

(Czilczer Olga:
Engedelmes planéták)

Czilczer Olga újabb verseskötete a korábbiak (*Tányéron a maradék hold*, 1992, *Küszöbön egy rongybagoly*, 1995) szerves folytatása – mintha egy szerteindázó élet „lugasa” épülne olvasói tekintetünk előtt. Közöttük mintegy átmenetet teremt prózakötete (*Felhők, jegyzetlapok*, 2003), amelyből a költemények egyik-másik mozzanatára, költőnknek a világhoz való viszonyára, sőt olykor egy-egy élettényre is magyarázatot nyerünk.

Rejtőzködő alkat lévén, Czilczer Olga most sem fedi fel maradéktalanul önmagát; inkább életérzéseket, tudatállapotokat rögzít, fantáziánkra bízva, hogy milyen történeteket olvassunk ki a merész asszociációs ugrásokkal egybeszerkesztett „ábrák”-ból. Folytatva az előző kötetekben elkezdett belső monológot – mintegy tisztázó „fényvillanásokkal” nyomatékosítva a fontosnak tartott mozzanatok – egy világos-sötét sakktábla rajzolódik ki előttünk, amelyen a környezetéhez tartozó figurák játszszák a maguk különös sorsját. Néhány biztos vonatkozási pont is van ebben a verses „életregényben”; első sorban az előző kötetekből jól ismert J., aki félig-meddig élete tartozéka, s néhány más mellékszereplő, akik hol felbukkannak, hol eltűnnek a szövegvilágból. A jól strukturált prózaköltemények tárgyilagos önszemléletről tanúskodnak; az olykor meghökkenítő mozaikokat homályos-bizarr utalások kapcsolják egymáshoz. A szerző egyfajta „létösszegzést” készít, mintegy lezárva, nyugvópontra juttatva a korábbi kínzó problémákat, érzelmi viharokat, s derűs kiegyensúlyozottsággal tekint a közelgő „öregkor” elé. Az apró életkép-mozaikok montázszerűen épülnek egymásba, a szürreális versprózák, illetve szabadversek váltakoztatásával mintegy folyamatos-ságot teremtve a részletek között, itt-ott zenei etűdökkel dúsitva. Költőnk változtatja az elbeszélői nézőpontot (hol egyes szám első, hol harmadik személyben mesél önmagáról); a látzólag szenvtelen, olykor ironikus formálásmód ellenére mindvégig hamisítatlan poézis árad a szövegből.

Maga a kötetnyitó darab (*Felvé-*

tel indul) arra utal, hogy „élőfilm” pereg előttünk. A „kontár kertész”, J. kitartóan szorgoskodik a panelházak tövében gyökeret vert rózsatő körül, amelyről nem tudni: ’fiatalka’-e még? – avagy ’öregecske’-e már? Lírai hősnőnk hárfát penget: a/z élet/folyó víztükre a hangszere. J. maga is olyan, mint a zene vagy a folyó hullámmozgása: hol fent, hol alant. A folyón átívelő híd szépen feszülő félköríve a víztükörben kiegészül önnönmagával; „melyik a látszat? melyik a valóság?” – nem tudni. Mikor „megszólalnak a húrok, lent egészen elcsendesedik az élet, hogy hallani lehet a falak lélegzetét. Csöndre hang. Hangra csönd. Híd és folyó. Ki melyik?” (*Ki melyik?*)

Az emberi alkotás – a szerző felfogásában – meg sem közelítheti Isten remekművét, a Természetet. De azért lehet időálló (*Szobrok*). A képzelet viszont megostromolhatja a legmagasabb sziklacsúcsokat, „virágokat gyűjthet a völgyek vázájába”, háló-jába foghatja az elröppenő lepkéket, Noé galambjaként átrepülhet az ablaküvegen, tigrissé válva kipróbálhatja a korlátok nélküli szabadságot, esetleg „sárga villamosként” a tömegbe gázolhat; figyelhet az ablakok alatt sétáló dáliák áriájára, sercenő gyufával lángba boríthatja az erdőt; mint „engedelmes planétákkal” zsonglorkódhat a tányérokra, amelyek aztán „tenge-lyük körül forognak tovább” (*Csak messziről, És ön kicsoda? Dáliák, A bűvész* stb.). A lírai én a fantáziájával, a múlt újraélésével teremt életet is maga köré. Ha J.-re gondol, „bőrére sablonmintákat hímez a várakozás”; a párna „mind a négy fülével hallgatózik”, s ő „felemás arccal”, izgatottan hallgatja „a párna népmeséjét”: „Volt egyszer... Valamikor...” S aztán? „Elvetve a mag. Pórusaim nefelejcsel, tulipánnal virulók. Alszom. Főriadva egy egész rétre könyöklök. Mi ez? Fülemet hegyezem” (*A párna*). Valamikor J. táncra kérte őt – de aztán elmúlt a farsang („Eljárt fölöttünk a február is”). „Újabb évek jöttek, újabb divattal. Szabák és rumbák. Tángók, keringők”. És J. újra meg újra táncba vitte őt; de együttlétük nem volt igazán harmonikus. „Az üvegfalakon éppoly kevéssé láttam át, mint J. irántam táplált érzelmeim. A tenger meg folyton a szőnyegre ömlött, összemossa éjszakák piro-sait, nappalok kobaltját” (*Táncban*). Mindezek ellenére: J. kiiktathatatlan az életéből, hiszen sorsuk ezernyi ág-boggal fonódott össze. Néha felriad éjszakai álmából: „kavics csörrent az ablakon”. „Ilyen későn kell hazajönni?” – kérdi bosszúsán; „itt fekszik a gyerek mellettem, ha mozdulok, ő is ébred”. Aztán az álom-szobába visszatérve, szorongás fogja el: „Mondd, J.

– hát képtelen vagy lenyugodni?” Majd elszenderedvén, „homály ereszen évek cseperegnek, egyre lassulóban”. Micsoda boldog idők is voltak, amikor a gyerek

– apja távoztával – a nagyágyon „még langyos testnyomába fészkelte magát!” (*Lapok egy életregényből, Üsd fel lapjaimat!*) De aztán átcsaptak fejük felett a hullámok, s az asszony – fiával – berendezkedett egy „lakatlan szigeten”. „Hagyományaink után sőhajóztam, melyek nélkül nehéz lesz felépíteni kettőnk itteni életét. Csak a téli hónapokat kell átvészelnünk, mondja a gyerek unoka-gügyögéssé fiatalodott hangja. /.../ Ennyi bizonytalanságon, magvak a holdon, csak úgy lehetünk úrrá, ha gyökeret eresztünk” (*Bizony, sziget, Mennyi hullám!*).

De sikerült-e igazán gyökeret ereszteniük?

Az izgalmas életregény a képzelet és a valóság egymásba-játszásából szövődik szemünk előtt. A miniatűr történet-bokrokból lassan összeáll egy magányos, de kapcsolódni-kitárlukozni vágyó lélek viaskodása a sorsa által megszabott életkeretekkel. Mint aki bűjőskát játszik önmagával, el-elrejtőzik az egyes történet-mozaikok mögött. J. „hol volt, hol nem volt”; ritkán találkoztak igazán össze. Éjjel egy váratlan telefonhívás: „J. vagyok!” Az asszony elutasítván: „Téves!” Mintha vadonba tévedtek volna: „Ő előttem. Én mögötte kullogtam abban a reményben, hogy az egykor délceg fasor végén mindenre fény derül. Lassan hajnalodott. 'J. vagyok' – ült fel az ágyon J., a kezét nyújtva. 'Már találkoztunk' – akartam mondani, de a hang, mely felőle jött, törékeny volt, amilyen csak egy madár torkából nyílhat szóra”. Aztán a madár felröppent – huss! ki az ablakon. S az asszony hiába várt újabb telefonhívásra. „Reggelre este, estére reggel következett” (*Az éjszaka madara*).

Bizonytalanul lebegő, hosszú esztendőket teltek így. Hősnőnk már-már új társra talált, aki – kezdetben úgy tűnt – J.-re hasonlított. „De az egyetértés útját csak ideig-óráig járhattuk. A hegyet-völgyet nem simíthattuk síksággá. Akkor meg hogyan tovább?” (*Hogyan tovább?*) Olykor-olykor megrázza még egy-egy perzselő felángerítés villanyárama: „Felizzítanak régi időket / páros táncban a levelek. /...// Szundítunk egyet mi is / úgy fúj-juk tovább / páros parázs / láz heve ráz / ágak ablakában a lobogás” (*A tűz társasága*). Barátja arcképét kite-szi ugyan szobája falára, de mikor „az ábrázat valós tulajdonosa az ő energikus, a kelletténél lendületesebb mozdulatával kívülről becsukja az ajtót, hogy aznap nekem írj levelet postára vigye, megmozdul a kép. Az

arc félrebillen. /.../ Ez a léghuzat. Ajtó se csattan. Megbillen mégis” (*Villanyfényben a kirakat*). Akkor már inkább egyedül... „A Rózsálonc utcától most már szabadulni akartam, legalább annyira, mint páros és páratlan oldalának fogságában időzni, miközben a forgalom egyre gyérült, forgások és nekibuzdulások maradtak bevégtetlen. Mi lett volna, ha véget érnek?” (*Kert*).

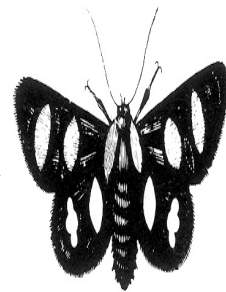
A szerző számára a költészet nem „menekvés”; ellenkezőleg: tápláló életforrás. *Vonulások* c. prózakölteménye mottójául egy *Lao-ce* idézetet választ: „Nem lép ki az ajtón, és világot megismer”. Költő/nő/nk valódi otthona a szellem, a kultúra világa. „Prágában járok Kafkára gondolok Krakkóban / megnézem a Wawelt Bécsben a Filharmonikusok / nekem játszanak Párizsba repülvén a Sainte-Chapelle / festett felhőit bámulom aztán jócskán kitaposott / szandálban elzarándokok / Abélard és Héloise sírjához a Père Lachaise-be / s tőlük nem is olyan messze Chopin-hez kinek / a szíve Zelazowa Wolában meg-megdobban”. Számára az *Irodalom* – maga az Élet. „A könyvtárcában járván Quijote leemel a regények polcáról egy-egy puhafedelűt. /.../ Lapoztatja magát egy Borges, egy Eco. // Peregnék a lapok, mint száradó lomb. / Lapok őszi lombja. /.../ Nem inkább egy századoktól itt felejtett szélmalom-vitorla? De ez már egy másik utca. Idegen vidéken járván Quijote Oscar Wilde-re gondol, s megpróbál egy-egy betűkben hagyott történetet életre kelteni. Jutni tovább. Egyik historiából a másikba” (*Irodalom*). A könyv, a kép, a zene éppoly fontos számára, mint maga a természet (*Csendélet könyvvel, Mint a népdalban* stb.). Az „összművészet” elvarázsoltjaként jár-kei a hétköznapokban is (*Egy nap és a viszsza*). Számára a betűtenger azonos a valódi tengerrel: „azúr ABC-je” hullámain ringatózik önfeledten (*Egyetlen tenger*). Alkotás és műélvezet, mű és valóság összemosódik, egymásra vetődik tudatában; „az élet – álom, s az álom – élet”, mint egykor Calderon számára volt. Képzetele a regényhősöket mint valós személyeket idézi maga elé (*Telefonhang, A vízjel* stb.) Mégis olykor mintha attól félne: kiejti kezéből saját életregényét, s mint borsószemek szétgurulnak-összekuszálódnak benne a betűk – s aztán már nem lesz képes újabb összerakni, szavakká – mondatokká – élő szöveggé rendezni őket (*Jó nyomon*). Mint ahogy – valamikor, az „édeni” időben – szétszakadt s szertefutott gyöngy-sorát. Alkában olykor tengermélyi kagylóvá változott, igazgyöngyöket izzadt ki magából – de reggelre mind tovaгурultak. S mikor egy báli esten elszakadt a nyakát övező hamis tekla, táncosával hiába próbálta összerakni

a lehullott szemeket. „Az eltűnt Idő tengerében” az igaz a hamissal keveredve nyomtalanul alámerült (*Hamupipóke mesél*).

A gyöngy, a víz, a hullám, a halak, az eső, a Nap, a Hold, a csillagos éj, a szivárvány, a partokon átívelő híd, a tűz, a fel-felizzó parázs Cziczzer Olga versprózájának kulcsszavai. Hol felbukkannak, hol alámerülnek a szövegfolyam sodrában (*A tűz tisztasága, Fentről özönvíz, Atérni, Az épek, a jók, Fák ősszel, Hold és Nap, Mint a Nap, Az alma pirosával, A kiszáradt felhők ellebbennek* stb.). Mintha a reális / irreális szférák határmezsgyéjén ellensúlyozna, álom-vízióiban összefonódnak a természeti képzetek a tárgyak, dolgok világával, s ő megpróbál a konkrét valóság-elemekbe kapaszkodni (*Tiltott övezet*). De nincsenek biztos fogódzói, így képzeletvilága elemeli a földtől: „Mentem lefelé, abban a reményben, hogy amit kulcsra zártam magam mögött, néhány, már csak gyengén parázsló torzó álomi erdőszéle. Hamarosan beszövöm lépteim a tömegbe, vagy felhővé göngyölödöm, mint a tettemről áruklodó füst! /.../ Ki az igazi menekülő? /.../ Honnan s hová? Rózsaszínnel az önarcképnek is beillő főalak, sötéttel a háttér. Jó lesz tisztáznom, festőnek születtem-e avagy gyújtogatónak, mielőtt újrajkezdém” (*Menekülőben*). Már-már tűzbe veti költeményeit, de aztán mégis megkegyelmez nekik: „az idő, gondoltam, úgyszólván veszi, megörzi vagy elbánik vele. /.../ Örültem, hogy az erdőt, épp a sötétség beálltával, végre a hátam mögött tudhatom. Fák, mohaszigetek élőszava, szó- és gondolatlisztások, betűk, betűk odahagyva. /.../ Bőröm mentésének örültem leginkább, s magam mögött a rengeteggel, máris tollat, papírt kerestem” (*Mögöttem a rengeteggel*).

Úgy érzi, kortársaitól nincs mit várnia: „A szemük tévedések porától nehéz, vagy éppenséggel üres, mint egy hajszálpredéstől gyanús üvegkancsó /.../ És még ők lennének legjobb barátaim?” (*Páran, korombeliek*). Olykor önértékét illetően is kéte-lyek gyötrik: „Mit lábatlankodik itt ez a szó? /.../ Varázs-vesszőből fontam járdát. / De mi van akkor ha ez a szó / a járda s magam alatt vágom a fát / betűkbe aprítom én ostoba / oda a varázs s nem csak kőutam / nincs az a pillanatragasztó / amely akár csak egyetlen / léptem életben marasztalná” (*Szoborbeszéd*).

Egyik-másik szöveg – tárgyias és tárgyilagossá megformálása ellenére – bölcséleti sugallattal telítődik, illetve a mindannyiunkat érintő konkrétabb valóságmozzanatokat többszörös áttétellel egy magasabb síkra emeli. A kis életképek háttérben filozófiai problémák jelennek, s bennünket is sorsunk alap-kérdé-

seinek újragondolására készítenek. Ennek egyik jellegzetes példája a *Köd* c. darab, amely félreérthetetlenül „az élet – utazás” képzetársításra asszociál: Baudelaire *Az utazás* c. korszaknyitó költeményére, Kosztolányi „villamos”-útjára az *Esti Kornél* novella-ciklusból, illetve Semprun *A nagy utazás* c. félelmetes regényére. Czilczer Olgánál az utazás „eszköze” a távolsági busz, amelyen ülve a „honnán hova”-utastársakkal együtt szorongva várja, hogy „egy verőfényes mezőre” érkezzen; táskájában hordja – több más kulccsal egyetemben – az odanyiló ajtó kulcsát is. „Járművünk az országút szőröstől-bőröstől a köd gyomrában. A kulcs fémteste éppúgy elveszejthetetlen, mint az emlék verőfénye”. Megpróbálja „szóra bírni a különféle zárba illőket”: „A xilofonzenére néhány társam is felfigyelt Valamire mind jó. /.../ Beleszürkülni a szürkületbe: mi sem lett volna egyszerűbb. De mi ki aartunk tartani /.../ Valahol verőfény. Különb minden csak kérdés, minden felelet”. A *Galambok* c. miniatúra az utazás egyik kinos epizódját örökíti meg – szintén átvitt értelemben. „Széthullajtva keréknyi körben a város morzsjája. Jönnek a sötét tollúak. Felcsipegetik.” Ő pedig a madarakat csipegeti fel egy képzeletbeli mágnespatkóra. „Kilencen voltak”; de amint többször is megszámlolja őket, „hol eggyel több, hol kettővel kevesebb madár”. Mindezt jósjelként fogja fel, „maradék élete éveire vonatkozóan”. Közben a lámpa zöldre vált, a busz indulna, a vezető a jegy árát kéri – ő kilencet akar adni, de „ennyi nem elég”: „felemelték az árakat”. Meghökken: „Hiába, csak fél megállóra futja. Menet közben kell leszállnom hát. /.../ Lehet, hogy kilenc sincs?” A kérdés válaszolatlanul elhal a csendben. A Jövő titokzatos fátylát senki sem lebbentheti fel...

Máskor mintha orvosi várószobában ülne, sorsán töprengve. Valaki „kilép fehér köpenyben, vagy csak az ajtó nyílik”. Aztán ismét csend, várakozás. „Betegségeket titkolnak történetek. Egy-egy epizód lapja elejtve kallódik. Lapra lap hull. A szereplők meg, akik a homályban maradtak – tehetnek-e mást? Türelemmel a sorsukra várnak. /.../ Az ajtó megnyírkordul. Ugyan mi baja? Most ő következik” (*Fénycsóva, kinyúlóban*).

Élet-számvetését a fantasztikum bizzar eszközeivel jeleníti meg; az utolsó ítélet fogalomrendszerére asszociálva. „Özönvíz” zúdul alá, villámlás, hatalmas mennydörgés... Majd minden elsötétül, s mintha ő is kettéhasadna („a kettészelt utcán sehoh sem találtam másik felem”). „A kentaurusok utcáján a fölvert por. /.../ Jaj annak, aki magába burkolózik. Hát továbbálltam”. A villámfényes percnyi „megvilágosodás”-ban egy

rinocerosz közelített felé. „Hirtelen lejátódott egész életmesém. / Micsoda példánya a vadonnak! /.../ Az orrszarv mögött kígyótest, vagy inkább letört fatörzs. /.../ Nem győztem hálát adni óvatosságomnak, hogy nem adtam össze magam akárki jöttmenttel. Ha vesznem kell, vesszek csak félmagam. /.../ Vihar-e? Fűzapor? Kinek ez, kinek az az ébresztője” (*Fentről özönvíz*). A kentaurban erősebb a szellemiség, mint a testiség...

A tisztító vihar, a „megvilágosító” villámfény több versprózájában is vissza-visszatérő kép. Az „ítéletidő” elpusztítja a korhadót, ugyanakkor a megújulás lehetőségét kínálja. „Átszakadt a gát, az ár alámosta a falu jobb felét.” A víz fákat – bokrokat – virágokat sodort magával. „A villám újabb cikázásai sárgállottak. /.../ Fehér és kék hajnalkák bokrosodtak az ár levonulta után. Díszítették a kerítések emlékeit, melyekről még egy-egy útszélre sodort lécdarab is mesélt...” A szimbolikus vihar azonban újra és újra visszatér/t: „Jöttek új áradatok új villámokkal, repedt egekkel, melyekben már nem lakott senki. És a régiek? Velük mi lett?” (*Egyszer volt*).

A kötet utolsó darabjai a „régiek”, a hajdan-volt s tovatűnt életék titkát tudakolják. „Kocsin vonaton / utazott pár szemtanú még / látta bicegni a napkorongot / a zavaros hullámokon mielőtt / elmerült volna akkoriban / sebesen folyt a történelem / gödreit ásta a folyón / munkaszolgálatban a fény / ásott temetett / ásott temetett” (*Utóélet*). A családfa ágai letörten, szanaszét szóródva. „Hol vagyok s hol akiben / lakoztam a hozzám / tartozó melyik / kanyarnál forduljak / s jobbra-e vagy balra / földadnom már lehetetlen / de amit találni vélek / ez a kéz ez a borda / sehogy sem illik össze / a mosolyban belyukadt arc / olajos bőr világos szempár / homlok-ránc családi vonás / itt el nem igazít” (*Tömegsír*).

A gyász egyre gyötrőbb, hiszen a tárgyi világ hüen őrzi a halottak emléket, nyomát: „A kitárt ajtók mögött, kihúzott fiókokban megmentett illatok, egy gyöngyös csipkegallér. / Az utód a pókháló rongyaiba burkolózik. Tépett számlapon merev mutatók le nem járt időköz lépnek át. Akik élhetnének még, élnek-e?” S az ő tiszteletükre rendezett vacsorán „az elhervadt virágmintájú tányérokon” megcsillannak „az évszázad kétes fényei, nappalok maradéka, körös-körül fölvarrt csillagok” (*Porcelán hold*). A szerző nyilván az ő hiányuk miatt (is) érzi otthontalanul magát e világban... „Ha valaki azt hiszi, hogy lakásom ez a pár virágcsereppel, poros könyvvel ékes szoba-konyha, téved. Akkor hát mit keresek itt? Mit gyűjtogatom – oltogatom a villanyt?” (*Világos*

sötét). Védettséget, menedéket (még most is) a gyermeki lét tiszta világában keres(ne); a természeti otthonosság lombárnyék, pipacsok lebbentő szirma, galamb-burukkolás, „fogoly ajkak fuvolázása”, a tücsök „hóna alatt hegedűjével” egy képzeleti világot varázsol köré (*Galambszó, tücsökmzene*). Csakhogy ez a világ a valóságban már fényévnnyi távolságra van tőle! A gyerekek szelid szóval mesél „egy illetőről, aki a lomb párnájára, a lombról, aki az égre hajtja fejét” – hajdani önmagáról. De a gyerekek nem rezonál rá – „talán valami más mesét kéne”, Óriás-országról, „túl az Óperenciáról”. Odakünn esik az eső – éberen alszik, fel-felrezen. „Hajnali négy. Se lomb, se ég. Párnáján a gyerek szunnyad” (*Altató*).

Czilczer Olga disztिंगvált, finom hangú költő; zárkózott, kulturált személység. Már korai verseiben kimunkálta saját szólamát; közlésmódja az évek során mind összetettebbé, „rejtjelesebbé” vált, ugyanakkor élményanyagában, tiszta és egyértelmű lényé vállalásában, formamegoldásaiban az maradt, aki volt. Nőies, „nővényi” léte folyondárszerűen tölti be a szűkös teret, amelyben élnie adatott. Indulásokor Csorba Győző így jellemezte költészetét (utalva *Egyetlen ablak* c. versének záró-soraira): „lírája voltaképpen szakadatlan ’közérthetővé tétele’ a mindennapoknak” – amit ő a legnagyobb elismerésnek szánt (in: *Ne mondj le semmiről* c. antológia, 1974; 73–75. p.). Kezdetől fogva sikerült tehát átpoetizálnia köznapi életét. Nem adta föl női(es)ségét; hitt, hisz az Élet folytathatóságában. Így kettős dimenzióban élhette meg a „halhatatlanság” élményét: szellemi és mindennapi síkon – költőként és anyaként. Mint vágykép élt és él benne a nagy és teljes család álma, igénye. Mindazok, akikkel szoros és mély kapcsolata volt, akiknek köze volt életéhez, vele maradtak, s a szívében tovább élnek. Mindazokkal együtt, akiket csak képzelete teremtett maga köré. A *lírai alany* tehát így összegez: „Szép család. Jobbomon J., balról fiam, lányom, az unokák. De nem hiányoznak felmenőim sem. Ott ülnek-állnak mögöttem. Apám egyik keze vállamon, a másik annyiszor elhedgültl erdejéből soha el nem hozott madarát röpteti. (...) Anyám oldalt hajtott reszketeg fejével néz lapjaimba, mintha kérértlen kibicelne. Rendezzem át életem, mondja”. M. és D. s „a Soros Születő” a Jövő ígéretei... A valóság falán azonban a ragyogó vágykép mint lufi pukkan szét: „Csak ne a tegnapot! Csak azt ne! Jönnek a dedunokák...” (*Családi tabló*).

(Pannónia Könyvek, 2006)
G. Komoróczy Emőke